

Wybrane sylwetki Żołnierzy Wyklętych z Podlasia:

Stefan Wyrzykowski ps. „Zenon” (później „Sasza”)

Podporucznik, porucznik, kapitan czasu wojny, major Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość. Osławiony major Oddziału Partyzanckiego 34 Pułku Piechoty 9 Podlaskiej Dywizji Piechoty AK. Stefan Wyrzykowski dorastał i spędził młodość na południowym Podlasiu. W chwili rozpoczęcia II wojny światowej miał 23 lata. Mimo młodego wieku był jednym z pierwszych organizatorów ruchów konspiracyjnych w naszym regionie. W listopadzie 1939 roku został komendantem obwodu Siedlce i Biała Podlaska. W latach 1940-1942 tworzył na Podlasiu struktury polskiego ruchu oporu, organizując grupy sabotażowo – dywersyjne. Od listopada 1943 roku dowodził oddziałem osłaniającym radiostację R-31 Komendy Głównej AK, która zapewniała łączność z rządem

polskim na uchodźstwie w Londynie. 20 maja 1944 roku oddział „Zenona” w okolicach Sarnak uczestniczył w akcji osłonowej wydobycia z rozlewiska Bugu niewybuchu niemieckiej rakiety V2, tajnego projektu Wehrmachtu. Akcja polegała na organizowaniu akcji zaczepnych w lasach Mierzwickich, 10 km od miejsca wydobycia rakiety – w celu odwrócenia uwagi Niemców. Ostatnie bitwy oddziału „Zenona” z wojskami niemieckimi, to zwycięskie walki o wyzwolenie Białej Podlaskiej i Międzyrzecza Podlaskiego. Był jednym z organizatorów podziemia przeciwko komunistom. Pełnił funkcję komendanta Zrzeszenia WiN Biała Podlaska do lutego 1946 r. W 1952 roku został aresztowany i skazany na 12 lat więzienia. Zmarł 4 lutego 1985 roku w Siedlcach. Stefan Wyrzykowski był odznaczony Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Walecznych oraz innymi odznaczeniami. W czerwcu 2005 roku w Leśnej Podlaskiej lokalnemu Zespołowi Placówek Oświatowych zostało nadane imię „Żołnierzy majora Zenona”.

Urodził się 21 kwietnia 1916 roku we wsi Terlików (gm. Sarnaki). Był jednym z pierwszych organizatorów podziemia na Podlasiu. Szybko został zaprzysiężony w Warszawie w Organizacji Wojskowej- Kadry Bezpieczeństwa i został mianowany komendantem Obwodów Siedlce i Biała Podlaska. Organizował grupy bojowe tzw. „pasa wschodniego” w zakresie sabotażu i dywersji.

W 1943 roku uformował z „Oddziału Lotnego” Oddział Partyzancki „Zenona”, a następnie Oddział Partyzancki 34. Pułku Piechoty 9. Podlaskiej Dywizji Piechoty AK.

„Zenon” przeszedł do legendy! Zaskarbił sobie uznanie i przyjaźń ludności, uczciwością postępowania i zrozumieniem niedoli wsi. Do tej pory, na terenach, gdzie działał oddział „Zenona” jego legenda jest żywa, a on sam uznawany jest za bohatera tamtych czasów i tamtej ziemi (np. w Łosicach ma swoją ulicę, a w kościele w Huszlewie wmurowaną tablicę z wyrazami wdzięczności mieszkańców).

Z drugiej strony mówi się, że był bezlitosny dla zdrajców ojczyzny, zarówno w czasie okupacji niemieckiej, jak również po wojnie, w tym przypadku dla osób, które współpracowały z NKWD i UB. Na przełomie lutego i marca 1945 roku rozpoczął organizację oddziału zbrojnego, którego dowództwo powierzył Robertowi Domańskiemu ps. „Jarach”. Na rozkaz „Zenona” przeprowadził on m.in. akcję oczyszczania terenu z uciążliwych posterunków milicji, likwidowania członków UB, PPR i NKWD, uwalniania polskich patriotów z więzień, zwalczania bandytyzmu.

W 1947 roku „Zenon” został aresztowany przez UB pod zarzutem współpracy z Niemcami. Został skazany przez Sąd Wojskowy na śmierć. Wyrok zamieniono

jednak na długoletnie więzienie. Odbywał je w zakładzie karnym we Wronkach i w Rawiczu. Wolność odzyskał w wyniku amnestii z 1956 roku.

Gdy odzyskał wolność odwiedzał mogiły swoich partyzantów, organizował uroczystości religijne i patriotyczne w Białej i Leśnej Podlaskiej przy zbiorowej partyzanckiej mogile przy leśnym trakcie z Janówki do Leszczanki. Zabiegał o upamiętnienie szlaku bojowego Oddziału.

Zmarł 4 lutego 1985 roku. Jest pochowany na wojskowych Powązkach w kwaterze Organizacji Wojskowej – Kadry Bezpieczeństwa.

Aleksander Wereszko ps. „Roch”

Aleksander Wereszko „Roch”, „Rosomak” urodził się 11 lutego 1917 roku we wsi Zakanale (pow. bialski). Szkołę powszechną ukończył w Konstantynowie, później uczył się w Seminarium Nauczycielskim w Leśnej Podlaskiej. Do wojska zgłosił się na ochotnika jeszcze dwa lata przed wybuchem wojny, a już w pierwszych jej dniach został poważnie ranny. Do Związku Walki Zbrojnej jako „Roch” został zaprzysiężony w 1940 roku. Od kwietnia 1941 do grudnia 1943 był zastępcą, a następnie komendantem rejonu II ZWZ-AK Obwodu Biała Podlaska. W 1944 przez chwilę był komendantem Rejonu VII AK Obwodu Biała Podlaska, a jednocześnie komendantem Szkoły Podoficerskiej 34 Pułku Piechoty, na bazie której zorganizował lotny oddział będący załącznikiem III batalionu. Po rozwiązaniu 34 Pułku Piechoty, „Roch” ukrywał się i współorganizował struktury Ruchu Oporu Armii Krajowej i Wolność i Niezawisłość.

Aresztowany przez NKWD 15 września 1944 roku w Białej Podlaskiej został odbity przez oddział Roberta Domańskiego ps. „Jarach”. Ukrywał się. W połowie 1946 roku został komendantem podobwołu WiN „Sława” – Siedlce. Tam też w 1947 roku został powtórnie aresztowany i więziony w Radzyniu i na Zamku Lubelskim. Skazany na 5 lat więzienia, zwolniony na mocy amnestii z 1947 roku. Opuścił Podlasie i wyjechał w okolice Drawską. W 1949 roku został zdegradowany do rangi szeregowca. Od 1951 roku mieszkał w Rembertowie pod Warszawą, gdzie pomagał byłym żołnierzom w otrzymaniu uprawnień kombatanckich. Był często nękany zwolnieniami z pracy, ostatecznie w 1980 roku został zmuszony przez SB do przejścia na emeryturę. Zmarł 20 lipca 1999 roku. Został pochowany w rodzinnym grobie na cmentarzu parafialnym w Rembertowie.

Ludwik Bittner ps. „Halka”

Ludwik Bittner ‘Halka’ urodził się w 1892 roku w Stanisławowie (dzisiejsza Ukraina). Studiował malarstwo w krakowskiej ASP i filozofię na UJ. Z

wojskiem związany już od 1912 roku. Najpierw walczył z bolszewikami, potem Niemcami i znów na koniec z sowietami.

Od 1914 do 1917 pełnił służbę w Legionach Polskich, a po odzyskaniu przez Polskę niepodległości całkowicie poświęcił się służbie wojskowej. W sierpniu 1920 Ludwik Bitner objął dowództwo 34 Pułku Piechoty w Białej Podlaskiej i sprawował je do czerwca 1930, kiedy to został dowódcą piechoty dywizyjnej 5 Dywizji Piechoty we Lwowie. W listopadzie 1938 r. mianowany został pomocnikiem dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza, a 31 sierpnia 1939 r. zastępcą dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza. Walczył z Armią Czerwoną pod Szackiem i Wytycznem, a 1 października 1939 r., po rozwiązaniu Grupy Korpusu Ochrony Pogranicza, wszedł do kierownictwa konspiracyjnej organizacji „Tajny KOP”. Był komendantem Okręgu AK Lublin. W lipcu 1944 r. objął dowództwo odtwarzanej na terenie Inspektoratu AK „Radzyń” – 9 Podlaskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Kwaterował wówczas w Białej Podlaskiej. Aresztowany 14 sierpnia 1944 r., trafił do łagru w Griażowcu. Powrócił do kraju 4 listopada 1947 r. Zmarł w 1958 roku, został pochowany na warszawskich Powązkach (kwatery 24A).

Oprócz tego, że był żołnierzem, Bitner był też humanistą wielkiej klasy. Był m.in. współtwórcą projektu pomnika J.I. Kraszewskiego, który w 1928 roku został odsłonięty w Białej (zaprojektował cokół).

Robert Domański ps. „Jarach”

Robert Domański urodził się w 1925 roku, a zmarł w 1995. Podporucznik zrzeszenia Wolność i Niepodległość. Od 1943 roku dowodził oddziałem Kedywu w Obwodzie AK Biała Podlaska. Od marca 1944 w oddziale Stefana Wyrzykowskiego „Zenona”, jako dowódca drużyny minerskiej. Po akcji „Burza” pozostał w konspiracji.

Najbardziej znany jest z akcji odbijania więźniów z bialskiego zakładu karnego. Od lutego 1945 dowodził grupą 150 żołnierzy, uczestnicząc w akcjach likwidowania posterunków Milicji Obywatelskiej. W kwietniu 1945 roku stoczył walkę z oddziałem NKWD pod Ogrodnikami. Rok później otoczony przez oddział LWP, porozumiewając się z jego dowódcą, uniknął walki.

Po ujawnieniu się w 1947 roku przebywał w Lwówku Śląskim. Pracował tam w fabryce papieru. W tym samym roku został aresztowany. Po zwolnieniu wyjechał do Gdańska. Tam uznany został za „element niebezpieczny” i służbowo przeniesiono go do Warszawy, a potem do Nowej Huty. Był podejrzewany o próbę wysadzenia, stojącego tam pomnika Lenina. Od kwietnia 1954 roku mieszkał w Krakowie, gdzie zmarł.

Władysław Jasiński ps. „Grab”

Władysław Jasiński urodził się 2 listopada 1897 roku w Nabrożu. Tam skończył sześcioklasową szkołę, a potem uczył się już w Białej Podlaskiej. Maturę zrobił tuż po zakończeniu wojny, w 1946 r. Natomiast kurs podoficerów ukończył znacznie wcześniej, bo już w 1927 roku. W czasie II. wojny światowej w konspiracji pozostawał od samego jej początku, najpierw w Służbie Zwycięstwu Polski, potem w Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej. Wówczas pełnił różne funkcje, m.in. dowódcy plutonu, dowódcy gońców aż po komendanta rejonu i instruktora Szkoły Podchorążych i Szkoły Podoficerskiej. Podczas akcji „Burza” dowodził 9. Kompanią 34. Pułku Piechoty.

Od września 1944 ponownie w konspiracji, jako komendant IV. Rejonu Obwód Biała Podlaska Ruchu Oporu AK, członek WiN, komendant podobwodu „Bug” (Obwód Biała Podlaska Okręg Lublin). Gdy jego podwładni ujawnili się w 1947 roku w Piszczacu, „Grab” pozostał w ukryciu.

Represje w związku z działalnością „Graba” dotyczyły całą rodzinę. Córce nie pozwolono zdawać matury, zrobiła to dopiero po śmierci Stalina, a niepełnoletniego jeszcze syna skazano na 6 lat więzienia za kierowanie organizacją niepodległościową.

Władysław Jasiński musiał się ukrywać. Zamieszkał w miejscowości Irena, niedaleko Dębłina i przyjął nazwisko Wander. Pracował jako księgowy. Zmarł tam w 1953 roku na zapalenie opon mózgowych.

Podobno UB przez kilkanaście dni nie pozwalało na wydanie zwłok Jasińskiego, licząc, że w tym czasie uda się złapać kogoś z jego towarzyszy.

1 marca 2017 roku w miejskich obchodach Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Białej Podlaskiej uczestniczył wnuk „Graba”, Piotr Jasiński.

Nie sposób nawet z nazwiska wymienić wszystkich Wyklętych z naszego rejonu.

